

Είδος: Εφημερίδα / Ένθετο : ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
 Ημερομηνία: Κυριακή, 05-04-2009
 Σελίδα: 3
 Μέγεθος: 882 cm²
 Μέση κυκλοφορία: 20260
 Επικοινωνία εντύπου: 2310 779.111
 Λέξη κλειδί: Κ.Ο.Θ.

Γερμανοεβραίος και χριστιανός διαμαρτυρόμενος

Διακόσια χρόνια από τη γέννηση του Φέλιξ Μέντελσον

Σε σχέδιο εποχής, όρθιος δεξιά, ο ποιητής Γκαίτε θαυμάζει το δωδεκάχρονο πιανίστα Φέλιξ Μέντελσον

ΤΟΥ ΘΟΔΩΡΟΥ ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Στον προγραμματισμό της Κρατικής Ορχήστρας Θεσσαλονίκης για το πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος έτους δεν υπάρχει κανένα έργο του Φέλιξ Μέντελσον. Μικρό το κακό. Η παράλειψη θα διορθωθεί εύκολα. Μέχρι το τέλος του χρόνου έχουμε καιρό.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι, όχι μόνο οι Γερμανοί, αλλά και πολλοί άλλοι, με μπροστάρισες τις δισκογραφικές εταιρίες, θα μας βομβαρδίσουν με ειδικές προσφορές. Σε καιρούς οικονομικής δυσπραγίας τίποτε δεν πρέπει να περνάει ανεκμετάλλευτο.

Πάντως, όταν οι ορχήστρες μας θυμηθούν το μεγάλο μουσουργό, ευχής έργον θα ήταν να επιλέξουν την Πέμπτη Συμφωνία του, γνωστή και με την επωνυμία «Της Μεταρρύθμισης». Κι αυτό, επειδή στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια ακούσαμε τόσα πολλά για μεταρρυθμίσεις και δεν είδαμε ούτε μία της προκοπής, καλό θα ήταν ν' ακούσουμε ένα έργο, έστω και μόνο κατ' όνομα σχετικό.

Θα μπορούσαμε μάλιστα, παρόλο που είμαστε χριστιανοί ορθόδοξοι και όχι διαμαρτυρόμενοι, να συμμετάσχουμε στην ερμηνεία του έργου, κρυφτραγουδώντας στο φινάλε τον ψαλμό που λέει:

«Ο Θεός μας είναι κάστρο ισχυρό... καταφυγή και δύναμις, βοηθός εν θλίψει...» και να τον συμπληρώσουμε, αλληλοευχόμενοι εκ βάθους καρδιάς, ο Θεός να βάλει το χέρι Του! Μέρες που ζούμε...

Τον ψαλμό έγραψε ένας μακρινός πρόγονος του συνθέτη, ο προφήτης και βασιλιάς Δαβίδ. Συνεπώς, ο Ιάκωβος Λουδοβίκος Φέλιξ Μέντελσον - Μπαρτόλνι (1809-1847) ήταν Εβραίος. Και μάλιστα Γερμανοεβραίος. Δηλαδή, το χειρότερο είδος ανθρώπου που εμφανίστηκε ποτέ στον πλανήτη.

Τέτοιος ήταν και ο σύγχρονός του, ο Κάρολος Μαρξ. Εκείνος ο γενειοφόρος που πήρε τον ουτοπικό σοσιαλισμό, τον έκανε επιστημονικό, ανακάτεψε ολόκληρο τον κόσμο, ξεπεράστηκε και, άκουσον άκουσον (!), στις μέρες μας άρχισε να ξανακάνει την εμφάνισή του. Κι όσο για το σύγχρονό μας, τον Αλβέρτο Αϊνστάιν, που ανακάτεψε ολόκληρο το σύμπαν, ούτε λόγος να γίνεται. Οι καθαρόαιμοι Γερμανοί τον αποκαλούσαν βρομοεβραίο, οι καθαρόαιμοι Γάλλοι βρομογερμανό, κι άιντε να βγάλεις άκρη!

Ένα γνήσιο golden boy

Ο πατέρας του συνθέτη, ο Αβραάμ, δεν ήταν μόνον Εβραίος αλλά και τραπεζίτης. Συνδυασμός που σκοτώνει. Πράγματι, όπως διαβάσαμε στις σελίδες της Ιστορίας, επί αιώνες οι άρχοντες της Ευρώπης, όταν έπαιρναν δανεικά από τους Εβραίους και στη συνέχεια δεν μπορούσαν ή δεν ήθελαν να τα επιστρέψουν, τους έσφαζαν όλους και όχι μόνο τους τραπεζίτες.

Γι' αυτό και ο Αβραάμ φρόντισε να αλλαξοπιστήσει. Έγινε χριστιανός, και μάλιστα διαμαρτυρόμενος. Ο γιος του, ο Φέλιξ, όπως είπαν, ήταν ένα ωραίο παιδί που γεννήθηκε σε χρυσή κούνια. Ένα γνήσιο golden boy και όχι σαν τα σημερινά, τα δικά μας, τα... αυτοδημιούργητα. Περισπούδαστοι, επιφανείς μελετητές των συνθέσεων του αποφάνθηκαν ότι η ομορφιά, η πολύχρωμη λάμψη, η αισιοδοξία της μουσικής του, όλα μα όλα οφείλονται στην πατρική... τράπεζα. Διαπίστωση: ο καθένας έχει το δικαίωμα να λέει μπουρδες. Ακόμη και περνούσατοι μουσικολόγοι.

Απλούστατα, ο Μέντελσον υπήρξε ένα παιδί - θαύμα! Δάσκαλός του για ένα διάστημα ήταν ο Γκέοργκ Φρ. Χέγκελ. Παραμένει όμως άγνωστο κατά πόσο η αισθητική του μεγάλου φιλοσόφου επηρέασε το μικρό μαθητή. Πραγματικός δάσκαλος και πολύτιμος βοηθός του στάθηκε ο Καρλ Φρ. Τσέλτερ, αρχιμουσικός, συνθέτης και συγγραφέας. Ο Τσέλτερ πήρε τον Φέλιξ στη Βαϊμάρη, τον παρουσίασε στον Γκέτε και ο ποιητής εντυπωσιάστηκε από τις ικανότητες του δωδεκάχρονου πιανίστα. Στη δυτική Ευρώπη της εποχής, η μουσική και οι μουσικοί γνώριζαν ημέρες δόξας. Οι ιστορικοί της τέχνης θα τοποθετήσουν δίπλα στις συνάτες για πιάνο του Μπετόβεν τα σχέδια του Γκόγια και δίπλα στις συμφωνίες του τους πίνακες του Ντελακρουά.

Κάποια μέρα ο Μέντελσον, με ακροατή τον Γκέτε, παίζει στο πιάνο το πρώτο μέρος από την Πέμπτη Συμφωνία του Μπετόβεν. Αργότερα, σε επιστολή προς τους γονείς του, ο νεαρός πιανίστας καταγράφει τα όσα είπε ο ποιητής μετά την ακρόαση: «Δε με συγκινεί. Μου προκαλεί μόνο κατάπληξη. Είναι μεγαλειώδες, είναι τεράστιο, είναι πέρα για πέρα τρελό. Φοβάμαι πως το στίπι θα πέσει να μας πλακώσει!».

Το άτομο και το περιβάλλον

Ο Μέντελσον ταξιδεύει ακούρατος σ' ολόκληρη την Ευρώπη. Η Τρίτη

Συμφωνία του ονομάζεται Σκωπική, η Τέταρτη Ιταλική. Στη Λειψία, εικοσάχρονος, διευθύνει «Τα Πάθη κατά Ματθαίον» του Μπαχ και θυμίζει στους φιλόμους συμπατριώτες του τα έργα του μεγάλου Ιωάννη Σεβαστιανού. Αργότερα, θα διοριστεί διευθυντής της Μουσικής Εταιρίας Γκεβαντκούτς της ίδιας πόλης. Οι κάτοικοι θα του στήσουν ανδριάντα.

Ο Μέντελσον θα γνωρίσει τον Βέμπερ και, στο Παρίσι, τον Μέγερμπερ και τον Κερουμπίνι.

Ένας φιλάσθενος Πολωνός, ο Σοπέν, κάνει το πιάνο να τραγουδάει. Ο θορυβώδης Μπερλιόζ γοπεύει τους φιλόμους. Το ίδιο κάνει και ο θορυβώδης Βάγκνερ, ο επαναστάτης. Στις αίθουσες συναυλιών ένας πιανίστας, συνθέτης και δοκιμογράφος, ο Σούμαν, ένας γνήσιος σχιζοφρενής, εντυπωσιάζει τους ακροατές. Στην Ιταλία, ένας ψηλός και ξερακιανός βιολιστής, ο Παγκανίνι, συνεργάζεται με τον Διάβολο και προκαλεί την οργή των εκκλησιαστικών αρχόντων...

Όσο δε για τον Φέλιξ Μέντελσον (το «Φέλιξ» σημαίνει ευτυχής), αυτός, μην έχοντας την ανάγκη κανενός, παρά τη βραχύτητα του βίου του, προλαβαίνει και γράφει όλα τα είδη μουσικής. Συνθέσεις που συνεχίζουν να τις απολαμβάνουν οι αμέτρητοι φίλοι του σ' ολόκληρο τον κόσμο.

Θλιβερή εξαίρεση η ναζιστική Γερμανία, όταν, παρά τον εκχριστιανισμό της οικογένειας, τα έργα του απαγορεύτηκαν. Συνέχισαν, βέβαια, να παίζονται, αλλά... κρυφά. Είναι γνωστός ο φόβος που προκαλεί η μουσική στους δικτάτορες. Αξίζει τον κόπο να θυμηθούμε ένα χαρακτηριστικό περιστατικό. Το σωτήριο έτος 1938, ένας μεγάλος αρχιμουσικός, ο Μπρούνο Βάλτερ (εβραϊκής κι αυτός καταγωγής), λίγο πριν αυτοεξοριστεί στις Ηνωμένες Πολιτείες, προσκλήθηκε στη Λειψία για να διευθύνει την περίφημη ορχήστρα του Γκεβαντκούτς. Εκεί τον περίμενε μια έκπληξη. Μια ανώνυμη επιστολή. Ο άγνωστος συντάκτης έγραφε στον Μπρούνο Βάλτερ:

«Αγαπητέ μαέστρο, απόψε, στις πρώτες σειρές της αίθουσας συναυλιών θα κάθονται οι μεγαλόσχημοι εκπρόσωποι του καθεστώτος. Θα πρέπει να έξερετε ότι οι άνθρωποι αυτοί είναι οι ίδιοι που προκτές τη νύχτα γκρέμισαν τον ανδριάντα του Φέλιξ Μέντελσον και τον πέταξαν κάπου μακριά».